

ԻՏԱԼԻԱ

Վերջին ժամանակներում Հռոմի պապը, չը նայելով իր կեղծ շնորհաբանության վրա, քաղաքական մի քանի նշանաւոր յաղթութիւններ արաւ, և Վատիկանը, որի վրա այլ ևս ուշադրութիւն չէին դարձնում եւրոպայում, կրկին մեծ պետութիւնների հոգաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ։ Գերմանական կայսրութիւնը կամենում է հաշտփել կաթոլիկ եկեղեցու հետ իշխան Բիսմարկի, Ճըմարիտ է, զիտաւորութիւն չունի «կաթոլիկ» բայց փոխադարձ համաձայնութիւնը անփախելի է դառնում, և կաթոլիկ հոգեւորականութեան իրաւունքները կը վերականգնեն Պրուսիայում համարեա նոյն ձեռք, շնորհիւ գերմանական պարլամենտում կենտրոնի կուսակցութեան ցոյց տուած հաստատամտութեան և Զանքերին։ Առաջին քայլերը Բերլինն է անում աննպատակ «կուլտուրական կուլից» կատարելագոյն հրաժարելու մտքով։ Գերմանիայի սահմաններում Վատիկանի նշանակած եպիսկոպոսներին ինչը է տրվում իրանց պարտաւորութիւնները կատարել, առանց նախապէս երդում տալու կայսրին և գործադրող օրէնքներին հաւատարիմ լինելու մէջ։ Մինչև այժմ ազատ եղող եպիսկոպոսական տեղերի վրա նշանակվում են նոր եպիսկոպոսներ, առանց մի որ և է արգելքի գերմանական իշխանութիւնների կողմից։ Վատիկանի պապականութեան մէջ, Սպոլիերին, ինչպէս ասում են, գաղտնի լիազօրութիւններ ունի բանակցելու իշխան Բիսմարկի հետ մէկ հաստատ modus vivendi սարքելու համար գերմանական կայսրութեան հետ։ Մի և նոյն ժամանակ անգլիական կիսապաշտօնական պատգամաւոր, պարլամենտի անդամ Լիլիգտօն այժմ Հռոմի հետ «մասնաւոր» զիպոմատական բանակցութիւններ ունի, որի նպատակն է պապի պաշտպանութիւնը ձեռք բերել իրլանդիայի կաթոլիկ հոգեւորականութիւնը խողաղացելու համար։ Մի և նոյն ժամանակ Աւստրո-Ունգարիան կարգինայ Գանդլբուէրի և կոմս Պասարի միջոցով աշխատում է հաշտեցնել պապութիւնը իտալական թագաւորութեան հետ։ Մի խօսքով եւրոպայում ամենքը հաշտվում են Վատիկանի հետ, և միայն Ֆրանսիայում են և կեղեցու գործերը վատ գնում, որովհետև միևնույն ժամանակ մէջ պաշտօն են ստացել կաթոլիկութեան այնպիսի քաջ թշնամիներ, ինչպէս պրոֆէսոր Պոլ Բէր և ուրիշները։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտական գործերը ստատիկ խառն դրութեան մէջ են գտնվում, չը նայելով որ անգլիական լրագրիւնները չեն կամենում եգիպտոսի անցքերին մեծ նշանակութիւն տալ։ Հաւատացնում են, որ Եգիպտոսի վերականգնեց կարող զօրքի մէջ, և որ ապստամբ գունդերը կայրելից հեռացրեց։ Այն ինչ, անցնալ շարաք հասարակութեան մէջ լուր տարածվեցաւ, թէ մէկ Ֆրանսիացի ժուրնալիստ, որ համարձակվել էր հաստատել թէ Մահմէդ սուլտանը մարգարէ էր, ստիպված էր եգիպտոսից հեռանալ, որովհետև Ֆրանսիական հիւպատոսը երաշխաւոր չէր կանգնում նրա ապահովութեան համար։ Միայն այդ փաստը արդէն ցոյց է տալիս, թէ ինչ դրութեան մէջ են գործերը եգիպտոսում։ Ազգային զգացմունքը պաշտպանված կրօնական Ֆրանսիականութեամբ, սկսում է արագ կերպով դարգա-

նալ այդ երկրում, որը նայում է այժմ իր գիւղերի վրա, որպէս հայրենիքի համար կառուցելի վրա։ Ազգային զգացմունքը վրդովվում է անգլո-Ֆրանսիական կոնտրոլի դէմ։ Եգիպտոս ապրող օտարականները, որոնք մի քանի շարաքով միայն հեռացել էին այնտեղից, կրկին եգիպտոս վերադառնալով, զարմանում են եգիպտական ժողովրդի այդ կարճ ժամանակվայ մէջ պատահած փոփոխութեան վրա։ Նախկին կամակատարութեան և ստրկահոգութեան փոխանակ, նրանք պատահում են թշնամութեան և կուլտուրական եգիպտացիները շատ լաւ հասկանում են Ֆրանսիայի և Անգլիայի փոխադարձ յարաբերութիւնները։ Նրանք գիտեն որ նրանց մէջ միջում կ'այ, որը չի թշնամայ նրանց։ ոչ միայն, ոչ էլ առանձին առանձին զիմեյ զինաւորված ուժիւն Այդպիսով մէկ գեղեցիկ օր, կարող է պատահել, որ ապստամբ գունդերը կայրել կը վերադառնան և որ անգլո-Ֆրանսիական վերահսկողութեանը վերջ կը դրվի։ Յոյս կ'այ, որ եգիպտոսում բանը այնտեղ չի հասնի, որ եւրոպացիներին կոտորեն, այնու ամենայնիւ զգուշութեան համար աւելի լաւ կը լինէր վճռել եգիպտական հարցը։

ՆԱՄԻԱ ԹԻԻՐԵԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 2 նոյեմբերի

Կը նայեա չորս չորքը, կը դիտես գործերի ընդհանուր ընթացքը, ուշադրութիւն կը դարձնես և այն ընդհանուր ոգեւորութեան, որ պատել է համայն հայութիւնը։ Հնդկաստանից սկսած մինչև Կ. Պոլիս, Կ. Պոլսից սկսած մինչև Ամերիկայի զաղթականութիւնը, կուգես յարմարիւլ այդ ոգեւորված արամադրութեան գոնէ թղթի վրա մի երկու միութարական խօսք ասելու, բայց ինչպէս դառնայ լեզու ուրախ կերպով խօսելու համար, երբ իսկութեան մէջ չը կայ ոչինչ այդ ոգեւորութեան համապատասխանող, բայց միայն բոթ, դաւ, դաւ և կորուստ։ Բոթ Հայաստանից, բոթ ազգային գործիչների ընթացից, բոթ եկեղեցու ներկայացուցիչներից, բոթ գրողների և մատուցիների ուղղութիւնից, բոթ խրաքանչիւր ազգային շարժման մէջ...

Տեսնելով հայկական հարցի ստացող բարեյարդ կերպարանքը, տեսնելով մի կողմից եւրոպական պետութիւնների արած ջանքերը հայ ազգի քաղաքները պահելու նստիւած, միւս կողմից էլ թիւրքիայի արամադրութիւնը քիչ թէ շատ յամառվել զիջումներին, — էնց այսպիսի մի ժամանակ մէկ էլ տեսար դուրս եկաւ խարդախների մի այնպիսի խումբ, որը սկսեց կաշկանդել Ներսէսի ձեռքերը, խոցոտել առանց այն էլ նորա վերաւորված հոգին և խանդարել ընթացիկ գործերի բոլոր ներդաշնակութիւնը։ Երբ թիւրքիան պատրաստում է Հայաստանի վերակազմութեան ծրարքը, պատրաստում է ընդարձակ ցուցակ հայ պաշտօնեաների, ազմիրանութեան և դատաւանական ճիւղի մէջ բարձր դերեր կատարելու համար, երբ այսպիսով գործը ընթանում է ամենանախապ և միտքաւորական ճանապարհով, այսպիսի մի ժամանակ մէկ էլ տեսար համայն հայ և օտար մամուլը թնդաց հայոց ներքին երկպառակութիւնների և գծաութիւնների գործով։ Բայց ով է այս գծաութիւնների շար խնձորը մէջ գցողը. ով է ազգի այս ներքին և արտաքին անգորութիւնը վրդովողը. ով է օտարների առաջ հայոց անունը ու նաւաւը գետին գցողը։ — Միշտ մի և նոյն դաւաճանքները, որոնք տեսնելով հայոց հարցի լուծման մասնակցելու, կուգեն անցնել ազգային վարչութեան զլուրդ տաք տաք տեղեր և գէր գէր կաշկանդել իրաւունքները։ Համար։ Մասթէոս կաշկանդել յափշտակելու համար։ Մասթէոս եպիսկոպոս իզմիրեան, որ կը ճգնի Ներսէսին տաղաւել ու նորա տեղը անցնել, Զարուբին Մերենդ—Գուլի, Թաղէոս Բեկեան, Ստեփան Գափազեան—աւան այս վատ արարածներն են ազգի միութեան ու ներդաշնակութեան բոլոր գործը խանգարողը։ Ինչ ճար գտնես սոցա դէմ,

ինչով շարժես և խղճահարես այդ դժգոհ արարքը, այդ լրացած երեսները... Երեւակայեցէթ թէ խայտառակութիւնը որ կէտն է հասել, որ նաեւ Stamboul և Phare du Bosphore օտար թերթերն անգամ կը խղճան հայոց վրա ու ամբողջ շարաք հրաւէր հրաւէրի վրա կը կարգան վերոյիշեալ ժողիւր արարածներին զսպել քիչ իրանց կրքեր և գնահատել ազգային ճգնաժամի սաստկութիւնը։ Բայց որի վրա կազդէ և որի երեսը կը մտնէ...

Յաւում եմ, որ չեմ կարող ուղարկել ձեզ այս օրվայ բոլոր հայ թերթերը (նոցա շատութեան պատճառով), որ տեսնէք թէ ինչ վիշտ և ցաւ է պատել նոցա այս դառնագոյն ներքին խնդիրները պատճառով։ Այսօրվայ (Մասթէոս) մէջ տպված է Phare du Bosphore-ի խմբագրի մի մեծ առանձին հրաւէր դէպի վերոյիշեալ անձինք և համայն հայութիւնը խղճալ իրանց ապագան և (անձեռնարար) աշխատել նորա համար, բայց միթէ Մասթէոս իզմիրեան, Զարուբին Մերենդ—Գուլի, Թաղէոս Բեկեան և Ստեփան Գափազեան աւան ու իր ու թիւն բաւը կարող են հասկանալ։ Նոցա սիրտը ցնիւ է պատած, միտքը դաւ, հոգին ծանգ, Բարեկարգ օտար խմբագրիւր ամբողջ մի երես է խօսում այսօր (Մասթէոս) մէջ, բայց դեռ նորա խօսքերը դէպի հայերը չեն վերջացած և վաղն էլ պիտի շարունակվեն։

Մարդ չը գիտէ ինչպէս կարգալ այդ տողերը, տեսնելով հայի դերը օտարը առած, իսկ օտարին հայը։ Ինչ պիտի լինի մեր ազգի վերջը, որը բոլոր ազգերից միայն յետ ընկածն է և այն էլ այսպիսի անսիրտ դէպի իր ապագայ սերունդի բաղդը... Էլ ուրիշ նոր չը կայ, իւրաքանչիւր հայ պիտի բողոք բառնայ, իր ձայնը տայ, ինչպէս ընդհանրութեան անդամ, ինչպէս ազգային մի անհատ, որ այդպիսով գոյանայ մի ընդհանուր ազգային զայրոյթ, որի առաջ գուցէ սարսն ու յետ կասեն վերոյիշեալ բաղդախները...

Կարծես այդ ամենը քիչ էր, Հայաստանից եկող լուրերն էլ միւս կողմից օգնութիւն հասան խրաքանչիւր հայ արտին վերջի մահաբեր հարածը հասցնելու համար։ Այսօր տեղեկագրեր թափվեցան խնդր անօգնական և գալիւրից պատառուկող Ներսէս պատրիարքի գլխին։ Հայաստանի բոլոր կենտրոններից, թէ եղուիւնների մի մեծ լեզուն ցանցի պէս սփռված հայրենիքի հոգի վրա, ամեն կողմից հարկերնրով յափշտակում են ազգի որդիքը և գլորում նոցա յառինալ կանութեան անդունդը։ Ելզիկիւր, Սմաթիւ, Մարզիւր, Խարբերդ, Մալաթիա, Սասուն, Վան, Աղստաւ և ուրիշ տեղեր հաստատվել են Ֆրանսիայից արտաքսված եղուիւնների մեծամեծ կոնգրեգացիաներ, որոնք բաց աշխարհ գործ են անում ամեն բանութիւն և ամեն տեսակ սոսկ կալի դաւալից միջոցներ հայոց ներքին խաղաղութիւնը վրդովելու և հոգին տանջելու համար։ Ինչ անէ Ներսէսը, որը մի բոլոր հանգստութիւն չունէ եղուիւններից էլ վատ հրէշների ձեռքից, ինչպէս Մասթէոս իզմիրեան, Թաղէոս Բեկեան և այլն։ Արդեօք ինչով պէտք է բոցատարել էլմիածնի անարարութիւնը դէպի սոսկ կահայոց իր հօտը։ միթէ նորա տարաբողջութիւնը հայ եկեղեցուն և իրան չէ վերաբերվում։ միթէ էլմիածնի պարտաւորութիւնը չէ հոգ տանել հայերի մասին, երբ ազգաբնակչութեանը սպառնում է եղուիւնների լեզունը...

Ինչ արտաշարք բան։ Հայաստանից եկող գաղապաններ ոչ թէ միայն հայ լուսաւորչականների կողմից են, այլ ևս հայ կաթոլիկների և հայ բողոքականների էլ, որոնք տեսնելով իրանց ընդհանուր թշնամի եղուիւնները, բոլորը միացած (հայ են) ազգապիտի օգնութիւն են ինդրում։ Ներսէս պատրիարքից, Ինչ անէ մի հատ մարդ, որին և ինչով օգնէ։ Ամեն կողմից լսվում է, որ ժողովրդի միջին և ստորակարգ դասակարգը իրաւունք չունի յաղագրութիւն մէջ է ազգային ժողովի վերոյիշեալ երեսփոխանների վատ արարքներից պատրիարքի դէմ, վասնորոյ օրից օր երկիւղ մեծանում է։ Վստուած պահէ այսպիսի շարքերից, այն ժամանակ մահանաւ բռնած, Թիւրքիան կարող է խնդրել հայոց բոլոր ներքին ազգային շարժումները և նաեւ ջուրը ընկզմել Հայաստանի վերանորոգութեան գործը։ Եւրոպացոց էլ շատ միջամտելու տեղիք չի մնայ, չը նայելով Բերլինի զաշնագրութեան պահանջներին, որովհետեւ Թիւրքիան կարող է ապացոյց բերել հայերի վարչական ահապութիւնը նոյն

իսկ Կ. Պոլսի մէջ։ Եւ գործին տեղեկ մարդիկ կապանով են թէ իզմիրեան եպիսկոպոսը և միւս երեք վատաւոր երեսփոխանները գործիք եղած են հայոց սահմանադրութիւնը ջնջել տալու և Հայաստանի բարենորոգումների գործը քանդելու համար։ Փափագեանի և Բեկեանի պէս արարածները ստեղծված են միայն այդպիսի ցեխոտ դերերի համար...

Գրիգոր Նիկողոսեան

ԱՐՏԱԳԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագրիւնները հաղորդում են, որ կայսր Վիլհելմ երկարատեւ խորհրդակցում էր իշխան Բիսմարկի հետ։ ասում են, որ կանցլէրին ամեն տեսակ լրագրութիւններ կը տրվեն, ինչ որ նա կարող է ցանկանալ, և որ այդ պատճառով կանցլէրական տաղանայ վերջացած է։ Թէ ինչ բան կը ձեռնարկի իշխան Բիսմարկը, — դեռ ևս յայտնի չէ։ Վերջին կրկնում թագաւորանդի մասնակցութեան լուրը հերքվում է բոլոր լրագրիւններից։ կայսրը անձամբ կը բաց անի բէլիստագը և այդ բանը կապ ունի նշանաւոր վերանորոգութիւնների և սահմանադրական փոփոխութիւնների պահանջի հետ։ Ազատամիտ կուսակցութիւնները աշխատում են հաստատ կազմակերպութիւն տալ իրանց, որ կարողանան նոր կառավարութեան մեծամասնութիւն կազմել, եթէ կանցլէրը հաշտվի ազատամիտների հետ։

—Աւստրիական լրագրիւնները հաղորդում են, որ Վիլհելմայի արքեպիսկոպոս կարդինալ Գաւգլուէր իր Հռոմ արած ճանապարհորդութեան ընթացքում վերադարձաւ։ Երա ճանապարհորդութեան հետեանքի մասին դեռ ևս ոչինչ յայտնի չէ, որպէս և Վատիկանի աւստրիական դեսպան կոմս Պասարի միտիայի մասին, որը, իտալական թագաւորի աւստրիական կայսրին այցելելուց յետոյ, իսկոյն Վիլհելմայից հեռացաւ։ Հաստատում են, որ Աւստրիայի միջնորդութեամբ կվիրենալի և Վատիկանի մէջ հաշտվելու փորձեր են լինում։ կայսր Ֆրանց-Յովսէփ միտք ունի այցելել Հռոմը թագաւորին, որ անկասկած արտոժնելի կը լինի իտալական կառավարութեանը, և անախտ—պապին։ Այժմ աշխատում են առաջից հաշտեցնել պապին այդ այցելութեան կարելիութեան հետ և կամենում են խօսք առնել նրանից, որ այդ գէպքում նա ոչինչ ծայրայեղ միջոցներ չի դիմի, այսինքն չի հեռանայ Հռոմից։ Որպէս վարձատրութիւն պապին խոստանում են, որ աւստրիական կայսրը կայցելի Վատիկանը։

—Իտալական լրագրիւնները հաղորդում են, Հաստատ ազգրւններից տեղեկացնում են, որ իտալական միմիստութիւնը փոփոխութիւնների կենթարկվի։ Մինիստրներից մի քանիների տեղ, որոնք արմատական կուսակցութեան են պատկանում, կը նշանակվեն աւելի չափաւոր ուղղութեան տէր մարդիկ։ Լիբիսպի փարիզում է գտնվում, և բանակցում է Գամբետայի հետ։ Նա կամենում է իմանալ Ֆրանսիական առաջնորդող մարդկերանց կարծիքը իր կանդիդատուրայի մասին իտալական դեսպանի պաշտօնի վրա փարիզում։

ՄԵՇԱԿԻ ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 11 նոյեմբերի։ Այսօր առաւօտեան 6 ժամին վախճանվեցաւ գեներալ-ադիւտանտ Նեպոկոյշիցի։

ԲԵՐԼԻՆ, 10 նոյեմբերի։ Բայիստագը սօցիալիստների մասին օրէնքի հիման վրա երկարացրեց մի տարով Բերլինի պաշարական դրութիւնը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 11 նոյեմբերի։ «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, մօտերում սպասվում է հրաման գործերին հազուատի համար ռուսական ձեռքի։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՐՈՒՆԻ